

rinin yerleşmiş ve farklı bir anlayış ve uygulamaya konu olmıyan bir ifade olduğu halde, «yarıdan bir fazla» tâbirinin böyle vazih bir anlayışa ve uygulamaya sahibolmadığı ileri sürülmekte ve tatbikattan bir misal olarak da Danıştay 31 . 10 . 1964 tarihli ve 6 nci Daire K. 46/403 sayılı Kararına temas edilmektedir.

Komisyonumuz teklif ile getirilen değişikliği benimsemekle birlikte gerekçesinin yazılış tarzına iştirak etmemiştir.

Gerçekten Anayasamızın 85 nci maddesinin birinci fıkrasında Meclislerin toplantı ve karar yeter sayısından bahsederken, Anayasa vâzı «salt çoğunluk» tâbirini kullanmıştır.

Keza teklifin gerekçesinde de temas edildiği gibi Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 112 nci maddesinde de Anayasaya uygun olarak «salt çoğunluk» tâbiri kullanılmıştır.

Cumhuriyet Senatosunun, İçtüzüğü'nü yaparken 52 nci maddedeki bu tâbiri, Anayasanın 85 nci maddesindeki «salt çoğunluk»un karşılığı olarak kullandığı ve bunun dışında bir anlayışa da konu olmayacağı ve tatbikatta da böylece mütalâa edildiği açıktır. Binaenaleyh, 52 nci maddedeki «yarıdan bir fazlası» tâbirinin Anayasa hükmüne uygun olarak «salt çoğunluğu» şeklinde değiştirilmesi, komisyonumuzca müspet mütalâe edilmiştir.

II - Teklifin 1, 2 ve 3 ncü maddeleri komisyonumuzca da aynen kabul edilmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Bu konuda Sözcü
Aydın	Tokat
O. S. Sarıgöllü	Z. Betil
Kâtip	
Yozgat	Kastamonu
S. Artukmaç	A. N. Tuna
Diyarbakır	Hatay
Selâhattin Cizrelioğlu	M. Deliveli
İstanbul	Niğde
E. Özden	Kudret Bayhan
Samsun	Tekirdağ
R. Rendeci	Hayri Mumcuoğlu

BAŞKAN — Tümü üzerinde görüşmek isteyen sayın üye? Buyurun Sayın Özden.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, Sadık Artukmaç

arkadaşımızın getirdiği ve hâkikaten Anayasa ve İçtüzüğe uygun olan bu teklif komisyonumuzca da kabul edilmiş ve üzerinde esaslı mütalâalar beyan edilmiş ve hiçbir sakınca görülmemiştir. Binaenaleyh, bu komisyonumuzun raporuna iltifat etmenizi istirham ediyorum. Saygılarımla arz ederim.

BAŞKAN — Tümü üzerinde görüşmek isteyen başka sayın üye? Yok. Maddelere geçilmesi hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü 52 nci maddesi 2 nci fıkrasının değiştirilmesine dair Kanun

Madde 1. — Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü 52 nci maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Üye tamsayısının salt çoğunluğu hazır bulunmadıkça görüşmeye başlanamaz.

BAŞKAN — Madde üzerinde görüşmek isteyen sayın üye... Yok. Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Madde 2. — Bu İçtüzük değişikliği, kabul tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Madde üzerinde görüşmek isteyen sayın üye... Yok. Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Madde 3. — İşbu İçtüzük değişikliği hükümlerini Cumhuriyet Senatosu yürütür.

BAŞKAN — Madde üzerinde görüşmek isteyen sayın üye... Yok. Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Teklifin tümü üzerin görüşmek isteyen sayın üye... Yok. Tümünü oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2. — *Cumhuriyet Senatosu üyeleri Zerin Tüzün ve Mehmet Özgüneş'in, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 23 ve 36 ncü maddelerinde değişiklik yapılmasına dair İçtüzük teklifi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (Cumhuriyet Senatosu 2/202) (S. Sayısı : 902) (1)*

(1) 902 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

BAŞKAN — Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz edeceğim; okunmasını arzu edenler... Okunmamasını arzu edenler... Okunması kararlaştırılmıştır.

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mehmet Özgüneş ile Cumhurbaşkanınca seçilen Üye Zerrin Tüzün'ün, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 23 ve 33 nci maddelerinde değişiklik yapılmasına dair İçtüzük teklifi, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığınca, 27 Ocak 1967 tarihinde havale edilmekle, komisyonumuzun 5 Nisan 1967 tarihli Birleşiminde teklif sahipleri de hazır bulundukları halde teklif ve müzakerelere olundu.

I - Teklif, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 23 ve 36 ncı maddelerinde değişiklik yapılarak tasarı ve tekliflerin Komisyonlarda ve Genel Kuruldaki görüşme süreleri ve havale esasları hakkında yeni bir sistem getirmektedir.

Teklifin gerekçesinde, Cumhuriyet Senatosunun kanun tasarı ve tekliflerini müzakerede zamanla kayıtlı olduğu ve Millet Meclisinden gelen tasarı ve tekliflerin havale edildikleri Komisyonlarda birden ziyade komisyona muhammel olanlarının özellikle ilk havale edildikleri komisyonlarda uzun zaman bekletildiklerini ve bu sebeple de mütaakıp komisyonları ve Genel Kurula bahse konu motinlerin müzakeresi için çok az bir zaman bırakıldığı ve bunun da ihtisas komisyonunca ve Genel Kurulca yeterince yapılacak bir incelemeye mâni olduğu ileri sürülmektedir.

Gerçekten Anayasamızın 92 ncı maddesi gereğince, kanunların yasama organındaki görüşmelerinde Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosu arasında işliyen bir mekik düzeni kurulmuş ve bu düzenin ikinci Meclisi olan Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclisi metinlerini görüşme süre ile kayıtlanmıştır.

Anayasanın 92 ncı maddesinin onuncu fıkrasını incelediğimizde; bir metnin Cumhuriyet Senatosundaki görüşme süresi, o metnin Millet Meclisindeki görüşme süresine eşittir. Ancak bu süre ivedi olmıyan hallerde üç ayı ve ivedi olan hallerde de bir ayı tecavüz etmiyecektir. Ayrıca, metin Millet Meclisinde ivedilikle görüşülmüş ve hattâ 15 günün altında bir sürede neticelendirilmiş olsa dahi Cumhuriyet Senatosu

âzami had 15 gün olmak üzere o metni incelemeye süresine sahiptir. İvedi olmıyan hallerde ise bu husus bir ay olarak tâyin edilmiştir.

Görülüyor ki Anayasa vâzını tesis ettiği mekik işaret edilen süre kayıtları ile, her metin için değişebilecek bir görüşme müddeti kabul etmiştir.

Hâl böyle olunca, Cumhuriyet Senatosu çalışmalarını düzenliyen İçtüzüğü'nün ve Anayasasının tesis ettiği süreli - mekik sistemine uygun hükümler ihtiva etmesi gerekmektedir.

Fakat bu yolda düzenleyici olmanı icabeden 36 ncı madde Anayasasının esprisine tamamen uzak kalmıştır. Maddenin birinci fıkrası metnindeki, Cumhuriyet Senatosu komisyonlarının da müzakerelerini Millet Meclisi komisyonlarına ehit süre içinde sonuçlandırılacaklarına ilişkin yükümlülük, bugünkü tatbikatın da kesinlikle ortaya koyduğu işler bir hüküm değildir ve işleme kabiliyetinden yoksundur.

Altı yıllık tatbikatın sonucunda ortaya çıkan, İçtüzükte de Anayasaya uygun bir düzenin kurulması zaruresidir. Bu İçtüzük teklifi de bahse konu zaruret muvacehesinde Komisyonumuzca benimsenmiştir.

Getirilen sisteme göre, metinlerin Cumhuriyet Senatosundaki görüşme süresi esas alınarak, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığınca tasarı ve teklifin mahiyeti de gözetilip havale edileceği ihtisas komisyonlarının ve Genel Kurulun o metni görüşme süresi tâyin edilecektir.

Tasarı veya tekliflerin mahiyeti de gözetildiği elhâlde komisyonların o metni görüşme süresi farklı olabilecek ve anahatas komisyonu diğer komisyonlara nazaran daha fazla bir süre ile teşhiz olunacaktır.

Teklif, bu düzenin işliyebilmesi için bir de müeyyide getirmektedir. Bu müeyyide, kendisine muhavvel metni sürecinde neticelendiremeyen komisyonun, o metni Millet Meclisince kabul edildiği şekilde kabul etmiş sayılması ve metnin de mütaakıp komisyona yahut Genel Kurula gönderilmesidir. Bu müeyyidenin bir benzeri ve hattâ esası Anayasa vâzınca 92 ncı maddede, görüşmelerini süresinde başaramıyan Cumhuriyet Senatosu için tesis edilmiştir.

Teklifte (23 ncı maddesinin son fıkrasında), Cumhuriyet Senatosu Başkanının tasarı veya teklifi komisyonlara havale ederken kul-

lanacağı takdir yetkisi hususunda da bir müeyyide mevcud olup bu itiraz müessesesidir. Sürelerin ve anahatas komisyonunun tâyinindeki Başkanın takdirine Genel Kurulda itiraz edilebilecektir.

II - Maddeler ve komisyonumuzun değiştirmeleri :

Teklif, tekniğe uygun bir şekilde hazırlanmamış olduğundan, komisyonumuzca tekniğe uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmiştir. Bu cümleden olarak da, İctüzüğün 23 ve 33 ncı maddelerinde öngörülen değişiklikler 1 ncı madde olarak kabul edilen bir dış madde içine alınmış ve bu dış madde metninde Cumhuriyet Senatosu İctüzüğünün 23 ve 33 ncı maddelerindeki değişiklik belirtilmiştir.

23 ncü madde metninde yapılan değişiklik :

Komisyonumuzca da benimsenen 23 ncü maddenin üçüncü fıkrasının ikinci kelimesinden sonra «Hükümet veya» ibaresi metne eklenerek, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığınca yapılan havaleye Hükümetin de itiraz hakkı olduğu belirtilmiştir.

33 ncı madde metninde yapılan değişiklik :

Komisyonumuzca da benimsenen 36 ncı maddenin ikinci fıkrası çıkartılmıştır. Zira, bu maddenin birinci fıkrası ile tesis edilen mekik sistemi gereğince, metinler, ilgili komisyon tarafından süresinde neticelendirilemediğinde, Millet Meclisince kabul edildiği üzere kabul edilmiş sayılacak ve varsa müaakıp komisyona, yoksa Genel Kurula gönderilecek ve bütün bunlar kendiliğinden ve düzen gereğince cereyan edecektir.

Bu İctüzük teklifinde yürürlük tarihi ve yürütme mercei de belirtilmemiş olduğundan, yürütme tarihini tesbit etmek üzere ve 2 ncı madde olarak yeni bir madde ve yürütme merceini de belirtmek üzere 3 ncü madde olarak yeni bir madde eklenmiştir.

Eklenen yeni 2 ncı maddeye göre bu tüzük değişikliği kabulü tarihinde yürürlüğe girecek, eklenen yeni 3 ncü maddeye göre de yürütme mercei Cumhuriyet Senatosu olacaktır.

Genel Kurulun tavsiyelerine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü
Aydın	Kastamonu
O. S. Sarıgöllü	A. N. Tuna
Kâtip	
Yozgat	Diyarbakır
S. Artukmaç	S. Cizrelioğlu
Hatay	İstanbul
M. Deliveli	Muhallifim, şerhim
	Eklidir.
	E. Özden
Niğde	Samsun
K. Bayhan	R. Rendeci
Tekirdağ	Tokat
H. Mumcuoğlu	Z. Betil

Muhalefet serhi

Senato Başkanına verilen (süreyi tesbit) yetkisinin Anayasaya muhalif olduğu kanaatindeyim.

5 . 4 . 1967

Ekrem Özden

Cumhuriyet Senatosu İctüzüğünün 23 ncü ve 36 ncı maddelerinde değişiklik yapılmasına dair teklif

Madde 23. — Cumhuriyet Senatosu Başkanı, Millet Meclisi Başkanlığından gelen tasarı ve teklifleri ilgili komisyonlara re'sen havale eder ve durumu Tutanak Dergisine geçirir.

Tasarı ve teklifler havale edilirken, komisyonlara tahsis edilen âzami görüşme süreleri de belirtilir. Görüşme sürelerinin tahsisinde, komisyonların ihtisas durumu dikkate alınır.

Bu havaleye bir Cumhuriyet Senatosu üyesi itiraz etmek isterse, ilk veya sonraki birleşim bağında söz alır. Lehte ve aleyhte konuşacak birer üyeye söz verildikten sonra itiraz işari oyla karara bağlanır.

Madde 36. — Komisyonlar kendilerine havale edilen tasarı ve teklifleri, tahsis edilen süre içinde karara bağlarlar. Bu süreler içinde karara bağlanmayan metinler, komisyonca aynen kabul edilmiş sayılır.

Şu kadar ki, metinlerin komisyonlarda görüşülme süresi kırkbeş günü geçemez. Bir tasarı veya teklif bu süre içinde sonuçlandırılmadığı takdirde Hükümet veya teklif sahibi,

bunların doğrudan doğruya gündeme alınmasını Genel Kuruldan isteyebilir.

BAŞKAN — Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu okundu. Görüşmek isteyen sayın üye? Buyurun Sayın Özden.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, bundan evvel verilmiş olan bir kararla İktüzük hükümlerinden birisini tadil ettiniz. Bu bir ibare noksanlığı idi. Diğer maddelerle hemahenk olsun diye hakikaten yerinde bir karar ittihaaz buyurduğunuz için ben de iltihak ettim. Fakat şimdi getirilen İktüzük tadili böyle değil. Bunun Anayasaya muhalif olduğu kanaatindeyim. Sebebi de şudur: Muhterem arkadaşlarım, bizim Anayasamız. T. B. M. Meclisinin yasama haklarını kullanma vasfında olan ve onu organize eden teşekküllere bir fırsat vermiştir. Ve bu sıfatların da yetki ve hudutlarını tâyin etmiştir. Bu hudutlar malûmdur. Bunun haricine çıkmaya imkân yoktur. Nitekim buna göre yapılmış olan ve huzurunuzda tafsilâtından intizar ettiğim bâzı meseleler vardır ki, bunlar Anayasa Mahkemesi tarafından da ortadan kaldırılmış, lâğvedilmiştir. Şimdi ne getiriyoruz? Getirdiğimiz şu: Bize bir tasarı veya bir teklif geldiği zaman Başkana gidiyor, Başkan aidolduğu komisyonlara havale ediyor. Şimdi bu teklif de şöyle olacak: Başkan diyecek ki; «Bu teklif veya tasarı İçişleri Komisyonunda on gün kalacaktır. Anayasa Komisyonunda beş gün kalacaktır, Tarım Komisyonunda sekiz gün kalacaktır» diye böyle komisyonlardaki mesaiyi tahdidedecektir. Arkadaşlar, bu vehle - i ulâda insana gayet güzel geliyor. «E... canım neye itiraz ediyorsunuz, pekalâ kanunlar bir an evvel komisyonlarda görüşülsün ve acele çıksın. Çıksın, bakın komisyonlardan kanunlar çıkmıyor.» Doğru. Bu doğru, ama bu yoldan gitmek doğru değildir. Evvelâ komisyonların teşekkül tarzlarını, oraya devama taallûk eden müeyyideleri tatbik edelim, mesele kendiliğinden hâsıl olur. Bu müeyyideleri tatbik etmeden bâzı şahıslara veya başkanlara veya her hangi bir kimseye yetki verip müddetleri tâyin ettirmek ve bu müddetler geçtikten sonra da, «ne yapalım siz vaziyet etmediniz kesinleşti.» demek doğru olmaz arkadaşlarım. Şimdi Anayasada başkanlara verilmiş olan haklar vardır.

Alacak komisyona havale edecektir. Var mıdır Anayasada komisyona havale ederken Başkanın bu, komisyonda şu kadar kalacaktır diye bir yetkisi? Tâyin etmiş midir Anayasamız? Etmemiştir. Bizim İktüzük te buna göre yapılmıştır. Şimdi biz diyoruz ki, «hayır İktüzüğü değiştirelim, müddet koyalım.» Arkadaşlar bu yalnız hukukî bakımdan mahzurlu olduğu gibi siyasi bakımdan da, iktidarda bulunup bulunmama bakımından da mahzurlar tevli dedeceği şüpheden âridir. Her hangi bir komisyonun toplanmamasını arzu eden bir iktidar her zaman bunları imkân dâhiline sokabilir. Bir tasarı, bir Tarım Komisyonunun 15 günlük müddetinin bitmesi ve istendiği şekilde Millet Meclisinden geldiği şekilde burada işin halledilmesini isteyen her hangi bir makam bu 15 gün içinde bu komisyonu toplayabilir. Arkadaşlar; haydi diyelim ki, bu kadar suiniyet pek fazladır. Haddizatında komisyonların bilhassa Senato gibi az çok 40 yaşını doldurmuş kimselerden teşekkül eden arkadaşlarımızın bâzı sıhhi, içtimai mazeretler dolayısıyla komisyonlara gelmedikleri görülmektedir.

Şimdi bir komisyon 15 gün içinde toplanmadı diye Millet Meclisinden geldiği şekilde bu tasarı kanunlaşmıştır, demek hakikaten biraz da hakkın suiistimali olur, arkadaşlar. Buna asla meydan vermememiz icabeder ve eğer her hangi bir şekilde böyle bir şey düşünülecek olursa niçin 15 gün değil de 16 ncı gün; 16 ncı gün heyet toplanmıştır. Neden dolayı bakmasın 17 ncı gün neden dolayı bakmasın. Bir müddet ile takyidetmenin herhalde büyük mahzurları olacağı kanaatindeyim. Onun için bu komisyonumuzun kararına muhalif kaldım. Muhterem arkadaşlarımızdan da bu muhalefeti desteklemelerini hassaten istirham ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Komisyon adına Sayın Tuna buyurun.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlarım, İktüzüğümüz, daha evvel Senatoda konuşma müddetinin mahdut ve muayyen oluşunu nazarı itibara almadan tek Meclis zamanındaki maddeyi bizim Tüzüğü müze intikal ettirmek suretiyle İktüzüğünü ikmal etmiştir. Fakat gördük ki, tatbikatta bü-

yük hatalar oluyordu. Bir evrak, bir tasarı veya teklif birkaç komisyona havale ediliyordu. Komisyonlardan birisinde kalıyordu. Bizim müddetimiz yüksek malûmlarınız olduğu veçhile malûm, mahdut ve muayyendir. Orada kalıyor. Geride iki komisyon daha vardır. Hemen bu iki komisyondan o müddet geçmeden Umumi Heyetten çıkışın diye gönderiliyor. O arkadaşlar gece gündüz toplanıyorlar. Velhasıl istenilen intizam temin olunamıyor. Yahut komisyonda kalıyor, kalıyor ve bir gün sonra kanunlaşacak şekilde müddet bitmek üzere oluyor. Umumi Heyet olarak bu sebeple fevkalâde toplantı yapmaya mecbur oluyoruz. Esaslı bir tetkike tabi tutamadan biz bâzı kanunları gece yarısına kadar müzakere edip çıkarmak zaruretinde oluyoruz. Şimdi munhasıran bu hali bertaraf etmek üzere muhterem arkadaşlarımız tüzük tadili teklifinde bulundular. Anayasa ve Adalet Komisyonu keyfiyeti tetkik edip teklifin isabetli olduğu neticesine vardı. Getirdiğimiz hal arkadaşlar şu : Evvelce bir kanun teklifi veya tasarısı Millet Meclisinden geldiği zaman bunu Cumhuriyet Senatosu Başkanı, - Başkanlık Divanı değil başkanı - alâkalı komisyona havale ederdi. Anayasa Komisyonuna, şu komisyona, bu komisyona. Bizim getirdiğimiz şu, arkadaşlarımızın teklif edip komisyonun kabul ettiği hal şu : Başkan bu havale sırasında bu tasarı veya teklif kaç gün Cumhuriyet Senatosunda kalacaksa onu bir defa tesbit etsin. Malûmunuz olduğu veçhile bizde tasarı veya teklifler 15 günden az kalamaz, üç aydan fazla kalamaz. İki müddet onbeş gün ile üç ay içersinde. Her zaman değişmesi mümkündür. İvedilikle gelenler ayrı, Millet Meclisinde konuşulmaya tabi olanlar ayrı olmak üzere 15 gün ile 3 ay arasında değişebilir. Başkan alacaktır, bu kaç gün kalacak cinstendir, bunu tesbit edecektir. Bunu tesbitten sonra hangi komisyona havale edilecektir? Eğer biz bu müddeti gösteremezsek müzakerenin başlangıcında arz ettiğim mahzurlar doğmakta idi. Bu takdirde komisyonlarda kaç gün kalacağı tesbit edilecek, her halde Umumi Heyet için de geniş şekilde bir müddet bu kanunun müzakeresine imkân verilmiş olacaktır. Bu şekilde bir müddet ayırmak suretiyle Başkan havalesini yapacaktır. Şimdi Sayın Özden arkadaşım der ki; «Bunu Başkanın keyfine tabi tutmalıyım.» Başkana Anayasanın neresin-

de bu hak verilmiştir? Muhterem arkadaşlarım, Anayasa Başkana hiçbir hak vermiş değildir. Yani Anayasamızın bir yerinde Başkan şunları yapar diye bir kayıt var mıdır? Hiçbir yerinde böyle bir kayıt yoktur. Cumhuriyet Senatosuna verilmiş vazifeler vardır. Bu vazifeleri Başkanlık Divanı kendi bünyesi içinde murakabe edecektir. Ne yapmışız biz İttüzüğü-müzde? Anayasanın gösterdiği bir Başkanlık Divanı vardır ve ona bu görev verilmiştir. Kendilerine verilecek vazifeleri, Yüksek Heyetiniz tesbit etti; verdiğiniz hak ve salâhiyetlerin tesbiti de bu heyetten çıktı. Kendi mümessilimize hangi hakkı verdiğimizizi kendimiz tesbit ettik. Binaenaleyh, «Anayasada Başkana müddet tesbit etme hakkı verilmemiştir. Bu, Anayasada yoktur. Olmadığı için de Anayasaya aykırıdır.» Hayır, Anayasa Cumhuriyet Senatosunun çalışması için verdiği salâhiyetleri tesbit etmiştir. Ondan sonra bu hakları ne şekilde kullanacağının İttüzükle tesbit olunabileceğini de 85 nci maddede belirtmiştir.

Biz o 85 nci maddenin, Anayasanın verdiği bu salâhiyetle Başkanımızın diğer Başkanlık Divanı üyelerinin hak ve salâhiyetlerini tesbit etmekteyiz. Hakkı 85 maddeden almaktayız. Anasâlâhiyetimiz Anayasanın içinde vardır. Su suretle Anayasaya uygun bir tasarruf içinde bulunmaktayız. Sonra muhterem arkadaşım dedilerki; «Anayasada bu sarahat mevcud olmadığı için. Anayasaya aykırıdır» sonra 15 gün toplanamamış da 17 nci gün toplanıvermiş, o gün karar verirse neden kabul edilmesin? Peki aynı sözü Cumhuriyet Senatosu için diyemez miyiz? ne diyoruz? «Cumhuriyet Senatosu üç ay içerisinde 21 gün içerisinde, 30 gün içerisinde bu kanunu müzakere edip karar vermeye mecburdur» diyoruz. Bunu bir gün geçince Millet Meclisinin metni kanun oluyor. Demekki, bu mekanizmayı biz icadediyoruz. Cumhuriyet Senatosunun müddet geçtiği zaman nasıl Millet Meclisinin metni kanun oluyorsa, biz de buna muvazi olarak diyoruz ki, komisyona müddet ayrılmıştır. Bu müddet içerisinde karara bağlayamazsak müzakere ettiği metin kabul edilmiş sayılır. Fakat bunu her hal ve kârda Başkanlık Divanına havale ederken, Genel Kurulda görüşme müddetini nazara aldığı için bu mevzuların Genel Kurulda enine boyuna müzake-

re edilmedi ve bir karara bağlanması ve bir hata-
nın yapılmaması mümkün olacaktır. Bu itibar-
la Tüzük - arkadaşlarımız tarafından teklif edi-
len tüzük - hakikaten Cumhuriyet Senatosu-
nun muayyen zaman içinde müzakere edip,
karara bağlama mecburiyetine uydurmuş hakiki-
katen büyük bir ihtiyacı karşılamış ve bu ti-
barla komisyonumuzca kabul edilmiş bir metin-
dir. Kabulünü ve Anayasaya muhalif bir tara-
fı olmadığının keza kabulünü istirham ederim.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) —
Bir soru sormak istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) —
Başkanlık Divanı muayyen tararı ve teklifin
ihtisas komisyonunda muayyen süre içinde gö-
rülmesini kayıtlıyalm. Havale buyurulduğu
takdirde, yani şu değişiklik kabul edildiği ah-
valde bu süre içinde bir rapor halinde bir ka-
rara bağlanmamışsa netice ne olacaktır? İhtis-
as komisyonu bu süre içinde bu işi inceliye-
mezse aidolduğu Millet Meclisi Komisyonunun
metnine tibar edilecektir şekline mi gelecektir.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU
SÖZCÜSÜ AHMET NUSRET TUNA (Kastamo-
nu) — Şimdi arkadaşlar, malûmunuz Cumhu-
riyet Senatosu komisyonlarında Millet Meclis-
inden gelen nihai metin müzakere mevzu-
dur. Yani onun bizdeki muadil, komisyonu
değil; zaten o komisyonların bize raporları
gelmez. Bize Millet Meclisinin kabul ettiği son
metin gelir. Bu münasebetle şunu da arz ede-
yim; «Başkanım, bir şahsın elinde mi bırakıl-
m.» dendi. Arkadaşlar, bu değişen maddelerin
sonunda itiraz koyduk. Hem Hükümete hem
üyelere itiraz hakkı verildi. Eğer Başkanlık
Divanı ki, hiçbir zaman itimatlarınıza mazhar
olan bir Başkanlık Divanının bu yoldan netice
almasına imkân yok. Fakat, orada Hükümetin
ve üyelere birinin ilk celsede itiraz hakkı
var. Umumi Heyet hakem olacaktır.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) —
Bu cevap olmadı.

AHMET NUSRET TUNA (Devamla) — Ha-
yır; size diyeceğimiz husus Millet Meclisinden
gelen metni, müzakere müddetini geçiren ko-
misyon aynen kabul etmiş sayılacaktır. Bir bağ-

ka komisyon varsa oraya gidecek, orada tetkik
edilecektir.

BAŞKAN — Karma İhtisas Komisyonu da-
hi kendi ine tâyin edilen müddet içinde ikmal
etmediği takdirde Millet Meclisinin son metni
kabul etmiş olarak Heyeti Umumiye gelecektir.
Bu müzakere o zaman Millet Meclisi met-
ninin üzerinde Cumhuriyet Senatosunda yapı-
lacaktır. Teşekkür ederim Sayın Tuna.

SİRRI ATALAY (Kars) — Soru sormak is-
tiyorum.

BAŞKAN — Soru mu Sayın Atalay? Buyu-
run.

SİRRI ATALAY (Kars) — Bir komisyon-
da birinci değişiklik yapılmış, ikinci k mi yon-
da bir değişiklik yapılmış, üçüncü komisyonunda
Millet Meclisi metni eğer denildiği şekilde
yapılırsa bu müddet geçerse Millet Meclisi'nin
metni kabul edilmiş sayılacak mıdır yoksa bi-
zim komisyonların metni mi esas olacaktır?

AHMET NUSRET TUNA (Devamla) — Mil-
let Meclisinden gelen metin kabul edilmiş sa-
yılacaktır. Bizim Tüzüğümüze «son komisyon
metninin müzaheresine» diye bir kayıt yoktur.
İhtisas komisyonunun bünyesinden çıkması lâ-
zımdır. Üyeler Hükümet her zaman itiraz et-
mek suretiyle şu kanun mevzuunda hangisi sa-
lâhiyetli komisyondur bunları bîrdirmesi ve
müzakerenin bu göre yapılması zaruridir. Ko-
misyonlar her hal ve kârda Millet Meclisinden
gelen metnin üzerinde çalışacaklardır. Müd-
detini geçiren komisyon Millet Meclisi'nin met-
nini kabul etmiş sayılacaktır.

BAŞKAN — Sayın Tuna, Sayın Atalay üç
komisyondan geçti. İçişleri, Anayasa ve Adalet
Komisyonu, ikinci komisyon tetkikatını bitir-
di metin üzerinde tadilatını yaptı, son komis-
yona geldi. O müddetini ikmal etmek suretiyle
bir inkânsızlıca meydan verdi. Bu takdirde, on-
dan evvel tetkikat yapan iki komisyonumuzun
hizmetleri nazarı itibara alınacak mıdır? Alma-
caksı hangisi alınacaktır. Alınmayacaksa Mil-
let Meclisi metni mi esastır. O hususta aydın-
lanmayı istiyorlar.

AHMET NUSRET TUNA (Devamla) — Sa-
yın Başkanım, ben de onu izah ediyorum. Şim-
di her komisyon kendisine ayrılan müddet
içerisinde karara bağlanan karar yani bağladık-
ları karar o komisyonun kararıdır. Son ko-
misyon müddetini geçirmiş ve kendisine veri-

len müddet içerisinde karara bağlanmamışsa o komisyon Millet Meclisinden gelen metni kabul etmiş sayılır. Fakat Umumi heyetlerin son metin üzerinde müzakere ağırlık mecburiyeti yok. Eğer diğer komisyonlarımızın yapmış olduğu değişiklik için icabına uygun ise Hükümet, komisyonlardan biri, üye arkadaşlarımızdan biri teklif yapmak suretiyle değişiklik yapan komisyonun metni üzerinde de müzakere yapılabilir.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Sayın Başkan, tamamlayıcı bir soru istihdam ediyorum.

BAŞKAN — Soru mu efendim, buyurun.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Şimdi usulen eğer bu tasarı muhtelif komisyonlarda görüşülecekse, Umumi Heyet'te son komisyon raporu metni müzakere edileceğine göre ve son komisyonun bu müddet içinde iş çıkaramaz olduğuna göre, Millet Meclisi metni kabul edilmiş sayılacağına göre, müzakere konusu Millet Meclisi metninden başkası olmamak gerekir. Halbuki, bundan evvel iki komisyonun bu kanun tasarısı üzerinde çalıştıkları rapor ile birlikte Heyeti Umumiye gelecektir. Bu sebeple bu mevcut teamül'ere ve usule aykırı oluyor. Son komisyon olmayınca, Millet Meclisi metni kabul edilmeyince öteki komisyonların metni münakaşa ve müzakere edilecektir. Çünkü Umumi Heyete niyabeten o komisyonlar orada vazife görmüşlerdir. Raporun ortaya çıkmasını nasıl telif edecektir?

BAŞKAN — Efendim Divan olarak bir hususu tatbikat yönünden hatırlatmama müsaade ederim. Heyeti umumiye bir birine aykırı teklifleri muhtevî komisyon raporları içinde tetkik edecekleri rapor, komisyon raporu en son komisyonunki olmakla beraber ondan evvelki komisyonların raporlarını tetkik etme kararı almaktadır ve almışlardır. Yani Millet Meclisi metninin görüşülmesi zarureti dahi olsa, Heyeti Umumiye bir evvel vazife görmüş iki komisyondan bir komisyonun raporunu esas alarak müzakereye vaz'edebilir. Buyurun Sayın Tuna.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ AHMET NUSRET TUNA (Kartamonu) — Şimdi muhterem arkadaşlar, arkadaşlarımızın suali, haydi diyelim, 1 nci komisyon de-

ğiştirdi, ikinci komisyon değişiklik yaptı diyelim; son komisyon da değişiklik yapmadı ve Millet Meclisinin metnini aynen kabul etti.

Son komisyon raporu üzerinde müzakere açıldığı zaman ne yapıyoruz. Diğer komisyonlarda değişiklik talebeden, karara varan arkadaşlar hangi metin üzerinde müzakere açılırsa açılma tadil teklifinde bulunuyor, fikrini izah ediyor, değiştirilmesi çabasını gösteriyor. Binaenaleyh; bunu müzakere edip metni kabul etmek ile diğer arasında bir fark husule gelmiyor. Hangi metinler alınırsa alınsın üye arkadaşlarımızın değiştirge önergesi vermek, tadil etmek, düzeltmek hakları ve imkânları var ki, komisyonların hangisinin metninin esas alınması lâzımgeldiği Sayın Başkanımız da izah ve ifade buyurdular. Son komisyon metni diye bir zaruret yok. İşin icabına uygun metin nazarı itibara alınır. Bu metne uymayan arkadaşlar değiştirge önergesi vermek suretiyle tadiline, ıslahına gidebilirler. Burada diğerlerinden farklı olan husus yalnız Genel Kurulun müzakere için bir zaman kazanabilmesi, diğer komisyonların için icabına ve ehemmiyetine uygun bir zaman içinde müzakere etmeleridir. Aksiini yaptığımız zaman pek çok komisyonlarda bu konuşulmadan, Millet Meclisinin metni kabul edilip gönderilmiştir. Bir aksaklık olmayacaktır. Senatin idaresi, her hangi şekilde alırsak alalım, tecelli edecektir.

BAŞKAN — Başkanlık Divanı da, komisyonun bir husustaki görüşünü öğrenmek ister tatbikat yönünden. Millet Meclisi metninin kabulü zarureti halinde, tabedilecek evrakta, bir ve ikinci komisyonlarımızın tetkikatından geçmiş raporlar derecedildikten sonra, son rapor olarak, komisyon raporu olarak bizim komisyonumuz görev ifa etmediğince göre bu kısım açık mı bırakılacaktır? Millet Meclisinin metni mi yazılacaktır?

AHMET NUSRET TUNA (Devamla) — İktisadımızdaki bu tadil şerhi konulmak suretiyle Millet Meclisi metninin zaruri olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Yani bu müddetin geçirildiği ve bu şekilde bir zaruretle Millet Meclisi metninin esas olarak alındığı belirtilmektedir.

BAŞKAN — Soru mu Sayın Altan?.. Buyurunuz.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Efendim malûmu âlileri Umumi Heyete Millet Meclisinden gelen metin değil, komisyonun kabul ettiği metinler müzakere edilir. Burada iki durum hâsıl oluyor. Eğer bir tek komisyona havale edilir ve bu müddeti geçirmişse elbetteki buradaki müzakereye Millet Meclisi metni esas olacaktır. Ama birçok komisyonlardan geçmesi lâzımgelen bir tasarı, buyurduğunuz gibi, iki komisyonumuzun tadil etmesiyle üçüncü bir komisyona havale edilirse, bu komisyon da müddetini geçirirse burada Millet Meclisinin metni değil, tüzüğümüz gereğince bizim en son komisyon hangi tadil teklifini yapmışsa tadil ederek göndermişse, onun raporunun müzakere edilmesi gerektiği kanaatindeyim. Bu husustaki komisyon fikri nedir?

BAŞKAN — Sayın Altan, komisyon fikrini arz etti. Biz de bu noktayı bir tabi sistemi bakımından öğrenmek istedik.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Arkadaşlarımız bütün beyanında son komisyon müddetini geçirirse Millet Meclisinin metni burada müzakere edilir dedi. Halbuki ben aksi kanaatteyim. Onun için bunun tavihini istiyorum.

AHMET NUSRET TUNA (Devamla) — Arkadaşlar, demek ben veziyeti iyi izah edemişim, Tüzüğümüze göre son metnin müzakere mevzuu edileceğine dair bir kayıt yok. Biz malesef tatbikatta bu işin, gelen metnin derinliğine inmeden sonu esas almaktayız. Fakat şimdiye kadar bu işte salâhiyetli bulunan Anayasa ve Adalet Komisyonudur. Onun metni nazara alınıp müzakere edilsin dediler. O Yüksek Heyet bunu reddetmedi ki. Gelen kanun mahiyeti itibariyle hangi komisyonun iltisasına girdiği bellidir. Bu komisyon metninin nazara alınması ve müzakere açılması teklif edilebilir. Eğer böyle bir teklif yoksa, hiçbir sarahat yoksa, son metin nazara alınır, alınmaktadır; tatbikatı da öyledir. O zaman diğer üye arkadaşlarımızın daha evvel yapmış oldukları tadili, değişiklik önermeleri vermek suretiyle yapturmaları mümkündür. Yoksa Millet Meclisinin metni esas olacak değildir. Her şeyden evvel hangisinin esas alınacağı bir karara bağlanabilir.

İLYAS KARAÖZ (Muğla) — Bir soru soracağım efendim.

BAŞKAN — Soru mu efendim?

İLYAS KARAÖZ (Muğla) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

İLYAS KARAÖZ (Muğla) — Bu durum muvacehesinde Divanın muhatap son komisyon olması lâzımgelmektedir. Bunun hakkında ne düşünüyor komisyon?

BAŞKAN — Son komisyon olması icabetmektedir diyorlar.

AHMET NUSRET TUNA (Devamla) — Şimdi son komisyonun divana muhatabolması hali yok. Şimdi her komisyon müddeti içinde bunları bitirip vermeye mecburdur. Genel Kurul için de ayrılmış bir müddet var. Bunun neticesi olarak Başkanlık Divanı şunu yapacaktır: Elimize gelen kanunlar malûmdur. Umumi Heyetin hakkı ne zaman doğuyor bunu tesbit edecektir. Elinde bir defteri olacak, falan gün umumi heyette müzakere yapılması lâzımdır diye, elbette tedbirlerini alacaktır. Başkanlık Divanını o gün görüşülmesi tedbirlerini alması bu tadiller karşısında zaruridir. Çünkü aynı zamanda bu değişikliğin Umumi Heyette müzakeresi için de bir müddet ayrılıyor. Umumi Heyette de bunun 1/3 üne yakın, bir zamanın Umumi Heyetin müzakeresi için ayrılması zaruri. Çünkü, esash tetkike tabi tutulmadan çıkan kanunlar pek çok oluyor. Bu takdirde Başkanlık Divanı Umumi Heyetin yapacağı cetvelde ne zaman müddetin geçmesi lâzımgeldiğini takibedecektir. Müddetin geçmesine rağmen Başkanlık Divanına verilmemiş olan tasarı veya teklifi elbette takibedecektir. İstiyeeektir, arayacaktır, bulacaktır ve Umumi Heyetin gündemine koyacaktır. Bu sebeple belki birinci komisyonda kalmış, belki ikinci komisyonda kalmış; herhalde her komisyon kendisine ayrılan müddet içerisinde bunu müzakere edip karara bağlamaya mecbur olacaktır.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Sayın Başkan.

BAŞKAN — Söz mü istiyorsunuz efendim?

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Soru, aydınlatılsın da bir neticeye bağlansın.

BAŞKAN — Sayın Gümüsoğlu, istirham etsem; sorular bir nevi karşılıklı konuşma şeklinde oluyor. Söz versem olmaz mı? Çünkü, söz alan arkadaşlarımız vardır.

Buyurun Sayın Kılıç.

MUHİTTİN KILIÇ (Konya) — Muhterem arkadaşlarım, en sevdiğim ve saydığım Sayın Nusret Tuna arkadaşımı dikkatle dinledim. Diğer hatipleri de dikkatle dinledim ve maalesef Sayın Tuna beni tatmin edemediler. Ben şu noktalardan tatmin olmadım. Burada, Ankara, İstanbul ekspresi gibi, herşeyden evvel muhterem Başkanımız her kim ise muhteremdir içimizden seçtiğimiz değerli arkadaşımız, Polatlıya şu saatte varacak Eskişehir'e şu saatte varacak. Anayasa - Adalet Komisyonunda beş, öbüründe sekiz gün; Bunu kim bilir arkadaşlar? Nasıl yapar bu işi? Şimdi ben demin müzakere için Sayın Gülek'le konuşurken 3 - 5 dakika sonra biter dedim. Üçüncü ve beşinci maddeyi bitiririz dedim. Bitti mi? Devam ediyor, müzakere. Benden sonra iki, üç, beş arkadaş daha söz alır. Zannediyorum ki, 5 dakikada biter dediğimiz 5 günde bitecek iş değildir. Başkan, çok af buyursunlar Sayın Enver Aka Paşa Hazretleri de buradalar. Her Komisyonun ihtisasını pek lâyrkiyle bilebilirler mi? Ben şahsan bilebilir miyim? Tarım Komisyonunun kaç gün bu işi görüşeceğini başkanlar bilebilirler mi? Olur mu böyle şey? Başkan oldum diye bütün komisyonların herşeyin bildiğini söyleyebilir miyiz. Fevkalâde takdire yetkili olabilir mi? Böyle şey olamaz arkadaşlar. Yani bir yetkiyi düzeltelim, Senatodaki müzakere müddetini kaçırmıyalım derken daha büyük bir hataya düşüyor gibiyiz. Kaldı ki, Tüzükte bir madde vardır. Sayın Tuna bunu gayet iyi bilir, Sayın Başkanımız da bilir. Başkanın komisyonları murakabe yetkisi vardır. Teşekkül tarzları dâhil olmak üzere dikkatli olan, liyakatli olan Başkan der ki, yahu filân tasarı gideli 15 gün oldu, nerede kaldı? Başkanını ve sözcüsünü çağırır, ona iltifat da eder, tatbikatta öyledir. Arkadaşım biraz gayret edin der, tasarılar böylelikle çıkar. Ama tatbikatta öyle olmuştur ki, ben de Divanda bulunduğum zamanda tam yetki ile bu ayrıldığı için hakikaten müzakere süreleri geçmiştir. Anayasa yeni olduğu için acaba üç gün daha var mıydı, beş gün daha var mıydı münakaşalarına girmişizdir. Hepimizin de sorumluluğu vardır. Ama, bunu takyidedelim, güzelleştirelim derken daha büyük bir kötülüğü ihdasa yetkimiz olmasa gerektir. Ben evvelâ bu müddet bakımından bugün Başkanın şöyle, şöyle bir katar gibi, ekspres gibi, kabul etmesini benimsiyemiyorum.

Böyle bir şeyin nasıl yapılabilceğini anlamıyorum, bir.

İkincisi muhterem arkadaşlarım, Sayın Tuna buyurdular ki, «Millet Meclisi metni görüşülür» var mıdır. Arkadaşlar burada? Yoktur. Bakınız 36 ncı madde ne diyor: «Bu süreler içinde karara bağlanmayan metinler...» Metin nedir arkadaşlar, soruyorum burada, metin nedir? Teklif metni midir, Millet Meclisinin kabul ettiği metin midir, daha evvelki komisyonun kabul ettiği metin midir? Bugün dahi burada bir anlaşmazlık içindeyiz. Yarın bu maddeyi nasıl tatbik edeceğiz? Demek ki 36 ncı maddede vuzuh da yoktur. Sayın Tuna belâgatı ile kendi talâgatı ile bize burada güzel bir şekilde söyle olur diyor. Yarın muhterem arkadaşımız başkan olur gider, öteki bilmem ne olur gider. Bu sözler burada kalır. Bu madde öyle kolaylıkla geçeceğe benzemiyor. Ben şahsan rey verecek durumda değilim.

Sonra; bir de arkadaşlar, yâni bunu demokrasiyle nasıl bağdaştırırız? Bizim komisyonumuzca görüşülmiyecek metin kabul edilmiş sayılır. Nasıl olur? Allah muhafaza benim görüşmediğim, katılmadığım bilhassa hem iktidar yapıyor, hem de muhalefet yapıyor. Yapmıyormu? 6 se nedir bunu görüyoruz. Görmüyor muyuz? Bilhassa katılmıyor adam. Opstrüksiyon yapıyor, kapıdan bakıyor, komisyona katılmıyor, girmiyor. Bunlar millet huzurunda oluyor. Girmedığı halde, girmiş de kabul etmiş gibi davranıyor. Olmaz.. neden olmaz? Şu itibarla olmaz arkadaşlar, eğer derseki komisyon görüşülmiyen metinler, o komisyondan havale edildiği komisyona gider. Eh bir fikirdir, benimsememiş konuşamamış v. s. denilebilir. Başkanını seçememiş, şunu yapmamış, bunu yapmamış. Ama «kabul etmiş sayılır» denmesi benim irademim dışında tüzük nasıl kabul ettiğimi kabul eder? Edemez. Binaenaleyh, bu mânada Sayın Tuna'nın izah ettiği yönü ile değil, Anayasamızın falan maddesine göre işte başkan şöyle yapar. böyle yapar. Bir müddetleri tahdit ediyoruz demesi, tabii bizleri tatmin edemez. Buna benzer diğer hususlar da olur. Bu her zaman gördüğümüz gibi şimdi arkadaşlar da soruyorlar, Sayın Gümüşoğlu soruyor, diğer muhterem arkadaşlar soruyorlar. Kim muhatap arkadaşlar, bu durumda?.. Üç komisyona havâle edilmiş. Evet kabul edilmiş sayılmış üçüncü komisyon, Sayın Atalay'ın dediği gibi hiçbir şey söylememiş ka-

bul edilmiş sayılmış. Hadi Tuna arkadaşımızın dediği gibi de olsa ikinci komisyon metni kabul edilse dâhi daha şimdiden anlayamıyoruz. Acaba hangi komisyon müdafaa edecek burada? Belli değil.

Binaenaleyh, bunu gelsin lütfetsinler muhterem arkadaşımız, bu kadar itiraz karşısında şu 34 ncü maddeyi bir defa daha okusunlar, bir defa daha tetkik buyursunlar. Olaki belki bizim kabulümüze ıktiran edebilecek bir yumuşaklıkla getirebilirlerse o zaman belki oy verebilirim. Ben bu haliyle özür dileyerek oy veremeyeceğimi arz ediyorum. Saygılarımı sunarım.

BASKAN Sayın Atalay buyurunuz.

SIRRI ATALAY (Kars) — Öyle anlaşıyor ki, komisyon meseleyi derinlemesine tetkike fırsat bulamamıştır. Komisyona iyice görüşülmek üzere havalesini bir önerge ile istiyeceğiz.

Bundan önce görüşlerimi kısaca özetlemek isterim.

Meselâ Millet Meclisinden gelen metni Başkan resen komisyona havale eder ve tutanak dergisine dereceder deniyor ve komisyon da, burada biraz önce ifade ettiği gibi, bir itiraz müessesesi olacaktır; şu komisyonda şu kadar, şu komisyonda şu kadar gün buna itiraz edilecektir, bu itiraz ilk birleşimde yapılacaktır. Bu ilk birleşim ne zaman olacaktır? Havale tarihinde mi olacaktır? Tutanak dergisine dereide mi olacaktır, yoksa gelen kâğıtların üzerinde işaretlerle, yani gelen kâğıtlarda yazılması tarihinde mi olacaktır. Bu itirazı yapmanın başlangıcını teşkil edecek, ilk birleşim ne zaman olacaktır? Çünkü burada «tutanağa başkan dereettirir» tâbiri var, bu bir. Havale tarihi var; iki. Bir de şimdiye kadarki usul vardır. Mehz daima gelen kâğıtlardır. Yani Başkan komisyona havale edince bu gelen kâğıtlarda işaret edilir. O itiraz ne zaman yapılacaktır? Havalesinin gelen kâğıtlarda yer alması ile üyelere dağıtılacak üyeler bundan haberdar olacaktır. Eğer tutanaklar olursa ki, tutanaklar bizde 1,5 - 2 ay sonra neşredilir, bu sebeple tutanaklar esas olamazlar. Çünkü iki ay sonra görüşme müddeti zaten bitmiş olacaktır. Havaleyi üyeler bilmez, Başkan havaleyi hangi komisyona yapmış ise oraya gider. Bunu üyelerin bilmelerine imkân yoktur. O halde mümkün olan husus, gelen kâğıtlara derecini mü-

taakıp ilk birleşimde ancak itiraz mümkündür. Bu tasrih edilmemektedir. Sayın Bekata daha etraflı olarak izah edecek, itiraz için şahıs ve muhatabolan komisyon yeni bir statü, yeni bir sistem getiriyor. Sayın iki üye arkadaşımız bu değişikliği isterken, eski sisteme ve hukuk anlayışına bağlı kalmışlardır. Sırf üyeler itiraz edebilir esasını komisyon üyelerine de vermiştir, Hükümete de vermiştir.

Şimdi yasama organının iç bünyesini ilgilendiren mevzularda demokratik anlayış ve parlamento hukukunun esası odur ki; Hükümet daima seyirci ve ilgisiz kalmak mecburiyetindedir. Şimdi Başkanlığın havalesine komisyon üyelerinin müddete veya başka hususlara itirazını, aynı şekilde Hükümete de itiraz yetkisini bâzı arkadaşlarımız tanımaktadırlar. Bu yanlış, hatalıdır. Eski İçtüzükte de bu itiraz hakkı yalnız üyelerindir. Tatbikat da öyle olmuştur. Arkadaşlar gerekçelerinde bunu da göstermiyorlar. Hükümete bu itiraz yetkisinin verilmesinin gerekçesi nedir? Yani, yasama organlarının iç bünyesindeki konularda itiraz hakkı... Bu büyük bir mesele değil. Ama hukuk anlayışına uygun değil. Hükümetin itirazı büyük bir hukukî mesele değildir, ama haklarında kıskançtırlar. Parlamento hukukunda bu geleneklerin korunmasına gayet dikkat edilir. Arkadaşlarımız bu hususta bize çok zorunlu gerekçe göstermedikleri takdirde Hükümete itiraz yetkisi tanımak olmaz. Çünkü tetkik ederseniz göreceksiniz ki, 22 ncü maddede Hükümete ait böyle bir yetki yoktur. Eski Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Hükümete böyle bir yetki yoktur. Arkadaşlarımızın teklifinde de yoktur. Komisyon gerekçesiz olarak ayrıca Hükümete bu itiraz yetkisini vermektedir.

Üçüncü bir konu, komisyonun bir teklifini ben haklı bulmaktayım. Bu da Başkan havalesini yaptığı takdirde hangi komisyonda ne müddet görüşülmesi gerektiğini tâyin edebilir. Bunda hukuka aykırı bir husus yoktur. Bu mesele bizim Anayasamızın görüşülmesi sırasında büyük bir hukukî mevzu teşkil etmişti. Çift Meclis sisteminde kanunların görüşülmesinde tatbik edilecek şekiller ve müddetler yönünden. Çift Meclis sisteminin zorlukları ve başka memleketlerdeki iki Meclise yöneltilen mahzurların başında gelen husus iki Mecliste kanunların uzun

müddet görüşülmesi ve kanunların sürüncemede kalması ve kanunların çıkmasındaki bu zorluklardır. İki Meclis sisteminde başlıca mahzurları ve bunlara yöneltilen kusur budur. Bu sebeple, birçok memleketlerde kanunların görüşülmesinde, İtalya'da, Fransa'da, Japonya'da olduğu gibi, müddetlerle kayıtlıdır. Ama onlarda meclis sistemi değildir de İtalya'da olduğu gibi kanunlar Meclise de verilebilir, Senato'ya da verilebilir. Bizde Anayasa bir başka esas tatbik etti. Kanunlar evvelâ Mecliste görüşülecek sonra Senato'ya gidecektir. Senato kısıtlıdır bağlamıştır. En çok üç ay içinde görüşülmesi mecburiyeti vardır. Demek ki bir defa Anayasamız bir sistem kabul etti. Cumhuriyet Senatosunda görüşme müddeti üç ay ile bağlıdır. Ama daha da kısıtlayıcı hükümler vardır. Eğer Millet Meclisinde bu üç aydan daha az bir zamanda görüşülmüş ise o müddetler içinde görüşülür. Millet Meclisinde her hangi bir sebeple daha kısa zamanda görüşülürse Senateda da ona bağlı olarak görüşülecektir. Birinci Meclis olan Millet Meclisi gayet geniş imkânlarla sahip, Cumhuriyet Senatosu ise ona bağlı ve ayrıca da Anayasanın tâyin ettiği üç aylık bir çerçeve ile de kısıtlıdır. Anayasa bu şekilde bağlanmış olunca, komisyonlardaki görüşme süreleri, ki - Başkan haklıdır, Savın Kâğıt'ın beyanları mantıklı görünmektedir; ama - bu bakımdan Başkan haklıdır : Konuların çabuk görüşülmesi için Barkana İhtisâs'ın verdiği bir hak var. 7 nci maddenin son fıkrası, Başkan murakabe yetkisini kullanarak komisyonlar şu zamanda çıkarın d'evbılır. Ama Başkan bu yetkiyi kullanmayabilir. Başkan bu murakabevi temin edilebilir. Bunu müeyyideye bağlamak için İhtisâs'a hüküm koymasına Anayasaya aykırı değildir. Bu bakımdan Savın Özden'le iştirak halinde olmama imkân yok. Komisyonun bu yöndeki teklifi kabul edilmelidir. Yeni İhtisâs'ta da eski İhtisâs'ta da bu yolda hüküm var. Eski İhtisâs'ta «Eğer komisyonlar 1,5 - 2 ay içinde mevzuu görüşmezlerse komisyonlarda görüşülmesine artık lüzum yoktur»

Demek ki, komisyonlarda eğer 1,5 ay içerisinde görüşmeler bitmemişse üyeler en az Genel Kurul'da görüşülmesini isteyebilir. Üç ay müddeti vardır. Ama daha bir buçuk ay gecikmeden üye hakkını kullanacak, diyecek ki, Heyeti Umumiye'de görüşülsün diye müracaat edilir, oylanır.

Kabul edilirse komisyondaki geri kalan müddet gözletmeden Umumi Heyet re'sen tasarrufunu kullanır ve bunu görüşür. İhtisâs'ta da hükümler vardır. Bu bakımdan da Başkanların komisyonlara havale ettiği sırada hangisinde ne müddet görüşülmesi gerektiğini tesbite yetki verilmesi hususu Anayasaya aykırılık taşımadığı gibi, İhtisâs'ın diğer hükümlerine de uygundur ve Cumhuriyet Senatosunda kanun tasarı ve tekliflerini müddeti içerisinde görüşülmesi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda rahatlıkla görüşülme imkânı sağlanabilmesi için bir müddet tesbiti yerinde ve faydalıdır.

Cumhuriyet Senatosunda birçok kanunlar komisyonlardaki müddetin 5 te 4,5 u 5 te 4,8 i görüşülür. İki üç gün kala Umumi Heyete gelir, Umumi Heyette bizim basit bir atasözümüzdeki ne uygun olarak, iki ayağımızı bir pabuca sıkıştırmak suretiyle görüşmek mecburiyetinde kalırız. Çoğu zaman görüşmüştür ki, kanunların tümü görüşülüp maddelerin'n dahi Umumi Heyette görüşülmesi imkânına sahip olamayızdır. Sırf komisyonlarda uzun müddet görüşüldüğü için. Bunu kim ayarlayacaktır? Başkanın ayarlaması lazımdır. Ama Başkanın bunu İhtisâs'a verilen bir yetkiyle doğrudan doğruya ayarlaması ayrı bir şeydir, komisyonlar denetleme yetkisine sahip olarak, nüfuz kullanmak suretiyle ayarlaması ayrıdır. Bizim yasama ve siyasi hayatımızın, sosyal hayatımızın her cephesinde görülen şudur ki; Devlet zorunluğu ve kanun açıklığı olmadığı müddetçe sempatiimizi ve yahut nüfuzumuzu kullanmak suretiyle işleri gördürmek mümkün değildir. Bu sebeple İhtisâs'ta tesbit edilen bir sistem içerisinde Başkanın komisyonlara havalesinde muayyen müddetleri göstermesi yerindedir.

Ancağ bir hususta komisyonla beraber olmaya imkân yoktur. Komisyonun Sayın Başkanı burada ifade ettiler, dediler ki; «Başkan üç komisyona havale ettiler. Bir ve ikinci komisyon değiştirme yaptı, üçüncü komisyon Başkanın tâyin ettiği müddet içerisinde görüşemedi ise, o zaman Millet Meclisi metni burada esas olarak alınacaktır.» Ve bunun mahzuru ileri sürüldüğünde de Sayın Başkan dediler ki; Bir hüküm vardır, 3 komisyon görüşmüştür, her hangi bir üye Umumi Heyette teklif ederek şu komisyon metninin görüşülmesini talebedebilir.» Bu ayrı bir meseledir.

Umumi Heyette bir önergeyle üç, dört komisyondan her hangi birinin metninin burada görüşülmesi ayrıdır. Burada bir komisyonun müddeti içerisinde görüşmemesi sebebiyle Millet Meclisi metninin kabulü ile o kabulün muteber addedilmesi ayrı bir şeydir. Bu noktada komisyondan ayrılıyor ve komisyonun burada kuvvetli olmadığını ve haklı sebeplere dayandığını ifade etmek lâzımdır. Şimdi bizim birçok maddelerimizde hükümler de mevcuttur. Bir tasarı veya teklifi Genel Kurulda ilgili komisyon savunur. Bunu bileceğiz. Diğer bir veya daha ziyade komisyonda aynı tasarı veya teklif hakkında görüşme yapılmış ve raporlar düzenlenmişse o komisyonlar gerektiğinde, yalnız kendilerine aid olan maddeler veya kısımları savunurlar.

Demek ki «Son komisyon» tâbiri bizde yoktur. Ama bizde İftüzükte olmamasına rağmen son komisyon raporları, Genel Kuruldaki konuşmalara esas ittihaz edilir. Bu ilgili komisyon raporlarına rağmen, eğer bir önerge de verilmemiş, bir talep vâkı olmamışsa son gelen komisyon raporu okunur ve umumiyetle son komisyon yetkili komisyon olarak kabul edilir. Başkan da havaleleri yaptığı zaman son komisyon olarak daima ilgili ve yetkili komisyonu görür ve böyle yapar.

Şimdi kurulmuş bir gelenek ve tatbikat vardır. Bu tatbikat karşısında komisyon acaba değiştirmeyi kabul etmezler mi? Başkanın tâyin ettiği müddet içerisinde, son komisyon eğer görüşmemişse bir veya ikinci komisyonlarda görüşülüp bu son komisyona gelmiş ise ve komisyonlar ilgili komisyon ise, onların yaptığı değişiklik Umumi Heyette görüşülüp son komisyon olarak kabul edilir. Son komisyon, yani görüşmemiş komisyon Cumhuriyet Senatosu adına iradesini olumlu veya olumsuz izhar etmeyen bir komisyon Millet Meclisine atıf yapmak suretiyle onun tecelli eden iradesine muteberdir, addedip burada görüşmeye esas ittihazından ziyade Cumhuriyet Senatosu adına görüşme yapmış bir komisyonun görüşmesini muteber addedip onu getirmek, müddeti içinde görüşmeyen komisyonda hiç görüşülmemiş farz etmek daha doğru ve yerinde olur. Misal arz edeyim. Bir veya ikinci komisyonda görüşülmesi yapılmış ve bir değişiklik yapılmış, 3 ncü komisyon müddeti içinde görüşmemiş - ki bu bir istisna olacaktır, şüphesiz, her görüşmede olmayacaktır, müddeti içinde komisyonlar çalış-

acaktır - veyahut 1 nei veya 2 nei komisyon müddeti içinde görüşemiyecek ve üçüncü komisyon halledecektir, üçüncü komisyon getirecektir. Bu sebeple, misalimiz ender rastlanacak bir hal ol makla beraber mümkündür, bir.

İkinci; komisyonlarda Cumhuriyet Senatosu adına tecelli etmiş olan iradeyi bir tarafa bırakacağız. Sırf müddetinde müzakeresini yapmamış, komisyonun bu çalışmaması üzerine Millet Meclisinin iradesini bizim adımıza yapılan irade izharından önce alıp buraya getirmek doğru olmayacaktır. Ama şöyle mümkündür: Cumhuriyet Senatosu eğer daha önce komisyonlarında değiştirme yapılmış ise, komisyonlar bunu müddeti içinde görüşmemiş ise komisyona havalesinden sonra hangisi müddeti içinde görüşebilmiş ise, onun muamelesi muteber addedilir ve bunlardan da en son komisyonunki, esas alınır ve o görüşme sırasında dahi komisyonun dediği gibi her hangi bir üye o komisyon veya öteki komisyonun değil de Millet Meclisininkini değiştirmek isteyebilir. Yeter ki, Umumi Heyet bunu kabul etsin. Fakat bizim bir heyet olarak, Yasama Organı olarak, bizim adımıza kendi komisyonumuzda yapılan bir değiştirmeyi muteber addetmiyerek sırf müddeti içinde görüşülmedi diye sanki bir cezalandırma gibi Millet Meclisinin metnini getiriyoruz. Öbür komisyonlarda eğer bir değişiklik yapılmamışsa zaten o zaman Millet Meclisinin metni esas alınacaktır. Ancak heyetimiz adına kendi komisyonumuz irade izhar etmişse onu nazarı itibara almamak doğru değildir. Bunu bu şekilde nazarı itibara almak yerinde olur zannediyorum. Bu şekil içinde komisyondan istirham ediyorum ve önergemi de diğer arkadaşlar konuştuğundan sonra vereceğim. Böylece bütün fikirler de anlaşılmış olacaktır. Ondan sonra komisyon ya bunu geri alsın ve komisyonda görüşmeyi yapsınlar, yahut eğer bu zahmete katlanmıyacaklarsa biz bir önerge ile komisyona havalesini rica edeceğiz. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Altan.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Muhterem senatörler, mesele Anayasamızın 92 ncı maddesinde kanun metnlerinin Senatamızda konuşulmasının ve komisyonlarda görüşülmesinin müddete tâbi olmasından doğmaktadır. Millet Meclisi gibi biz de müddete tabi olmasaydık böyle Tüzüğümüze maddeler konulmasına lüzum yoktu. Madem

ki müddetle tahdid edilmiş, bu müddet tahdidinde Genel Kurulu tahdideden kanun ve Anayasa muvacehesinde elbette biz komisyonların da kendi haysiyetimizi korumak bakımından, Genel Kurulun haysiyetinin korunması bakımından onları da müddetle tahdid etmek mecburiyetindeyiz. Biz burada titizlikle davranıyoruz, filân komisyonun kısa zamana tabi tutulması, fikirlerine hürmet edilmesi, ihtisas komisyonlarının ihtisaslarına dair olan hususlarda mütalâasının alınmaması bizim için bir nakisedir diyoruz. Veyahut müddetini geçirmiş olmasından dolayı bunu bir nakis olarak kabul ediyoruzda Genel Kurulda, komisyonların vazifelerini yapmamalarından mütevellidolarak bütün memleket yanında Senatonun çalışmadığının tescil edilmesi hususuna hiç dikkat etmiyoruz. Üç tane arkadaş, beş tane arkadaş komisyona gelmiyecek, bunlar müddeti 15 günlük veya üç aylık müddetleri geçirecekler biz Genel Kurulda bu metinleri görüşemiyeceğiz ve ondan sonra da Millet Meclisinin metni aynen Senatodan çıkmış gibi kanunlaşacak ve bundan dolayı hiçbirimiz hicap duymıyacağız. Binaenaleyh Anayasada emredici bir hüküm bulunmadığını göre müddet bakımından komisyonların tahdid edilmesi Anayasaya aykırı değildir. Esasen kıymetli arkadaşımız Atalay'ın da belirttiği gibi, komisyonların çalışmaları Bakanın murakabesi altındadır. Başkan, bu müddeti Tüzük tadili ile vermesek bile, icabederse komisyonlara direktif vererek biran evvel çıkarılması için gerekli tedbirleri alabilir. Biz burada Başkanı da bağlamış ve Başkana tahdid ettirmek suretiyle müddetleri bu işin mutlaka Genel Kurulda görüşülmesinin temin etmenin yolunu aramış oluyoruz. Esasen burada yine komisyonlardan birinin görüşmemiş olması, muhtelif komisyonlardan geçen tasarının bu komisyonlardan birinde görüşülmemiş olması da yine neticeye tesir etmez. Millet Meclisi metninin - bu Anayasa ve Adalet Komisyonunun mütalâasının aksine bir kanaatle şunu arz edeyim - Millet Meclisi komisyonu metni kabul edilmiş demek değildir. Meselâ, 3 komisyonda görüşülmesi lâzımgelen bir tasarı ve teklif 2 komisyondan geçtikten sonra 3 ncü komisyonda müddeti geçirilirse, kendisine verilen müddet geçerse, dolayısıyla bir evvelki komisyonun raporu kabul edilmiş demektir. Millet Meclisinin raporu kabul edilmiş olamaz. Esasen teklifin mahiyetinin de bu olması lâzımgelir. Yani 36 ncı maddenin

tadil teklifindeki, «bu süreler içinde karara bağlanmayan metinler komisyone aynen kabul edilmiş sayılır.» cümlesinden bunun Millet Meclisindeki metnin aynen kabul edilmiş olacağı mânası çıkarılamaz.

Ancak kendisinden evvelki komisyon metninin kabul edildiği mânası çıkması iktiza eder. Ama bir komisyona havale edilmiş ve o komisyondan sonra Yüce Senatoya geleceksen, o vakit Millet Meclisi metninin kabul edilmiş olması icabeder. Esasen komisyonlarda bir meselenin görüşülmüş olması da nihai bir karar demek değildir. Nihai kararı verecek, kanunlaşma vasfını verecek Yüce Senatonun kararıdır. Binaenaleyh, bir komisyonda bir işin müddeti içinde görüşülmemiş olması bizim için büyük bir mahzur doğurmaz. Esasen komisyonlar, ihtisas komisyonlarıdır, meseleleri, metinleri, kanunları kendi ihtisasları dairesinde esassh şekilde tetkik ederek huzuruza getirmek ve Genel Kurulda daha fazla uzun bir müzakereye tabi tutulmadan onların gösterdiği yolda, Genel Kurulun tasvibini almak suretiyle Anayasa muvacehesinde kanunlaştırmaktadır. Binaenaleyh, komisyon bu işi yapmamışsa, bundan dolayı Genel Kurulun müddete tabi olan haklarını tahdidetmemek icabeder. Onun için evveleminde Anayasa muvacehesinde ve İktüzüğün 7 ncı maddesine göre Başkana verdiğimiz salâhiyetler muvacehesinde bu müddetlerin tâyini uygundur ve Anayasaya da uygun düşer.

Burada işin iktidar tarafından suiistimal edilmesi mevzuu Özden arkadaşımız tarafından ileri sürülmüştür. İktidarların bununla alâkası hiç olmazsa gerek; iktidar esasen bir kanunun kendisi tarafından çıkarılmasını teklif etmişse, bunun biran evvel çıkmasını istiyorsa ekseriyeti olup fiilen tek parti de olsa, koalisyon olarak muhtelif partilerden meydana gelen bir iktidar da olsa, komisyonlarda da yine iktidarda ve ekseriyette demektir. Komisyonlara müddet verildiği takdirde görüşülmesinde iktidarın bir kaybı olmaz. Aynı müddet içinde görüşülerek çıkarılması temin edilecektir. Çünkü komisyonda da ekseriyettedir. Bunun için telâşa düşmeye hiç lüzum yoktur. Ama müddet lâzımdır. Bugünkü fiili, tatbiki durum bunu icabettirmektedir. Maalesef senatör arkadaşlarımızın çoğu komisyonlarda vazifelerine gereken ihtimamı

göstermemekte, devam etmemektedirler. Bu yüzden hatırmızda olduğu gibi, geçen sene iki Meclis arasında bu müddet mevzuunda ihtilâf doğmuş ve bu yüzden iki Meclis birden birçok kanunları yeniden müzakere etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu da Meclislerimizin, yasama organlarının birçok işlerini aksatmakta ve iş hacmini artırmaktadır. Onun için bu müddetlerin konulması yerindedir. Zaten müddetlerin konulması da ihtisas komisyonlarının durumuna göre Başkan tarafından takdir edilecektir. Bunda bir mahzur yoktur. Metin doğrudur, yerindedir, iltifat buyurulmasını arz ederim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Kaplan.

KADRI KAPLAN (Tabii Üye) — Sayın arkadaşlar, Sayın Özden'in muhalefetine ben iştirak etmedim başta. Ama, konu açılıp, işlendikçe hakikaten Anayasa ve İktisat bakımından dikkatle üzerinde durulması lâzımgelen bir yere geldik.

Şimdi mesele şu: Bir kanunun oluşunda Anayasamız Millet Meclisinin iradesini zamanla tahdidetmemiş, serbesttir. Binaenaleyh, Millet Meclisi bu oluşumu temin için organları üzerinde de bir tahdit yapmamıştır. Bu organlar serbest çalışırlar, buru meydana getirirler. Senatoya gelince; Anayasamız Senatonun iradesini belirtmiş, zamanla tahdidetmiştir. Bu ikisi arasında büyük fark var. Hareket noktamız bu olunca, biz ister istemez Senatonun iradesini belirtmek safhası içindeki bütün oluşumda ve bu oluşumu sağlayan organların çalışmasında bir zaman tahdidine gideceğiz, bu Anayasaya aykırı olmaz, aksine Anayasaya uygunluğu temin eder. Bu hareket noktasının böyle olması lâzım. Zaten tahdidetmiş Anayasa. Ona uymaya mecburuz.

Şimdi ne olur uymazsak? Bir misal getireyim. Zamanımızı almış olmayayım ama; Millet Meclisinde 3 komisyonda görüşüldü. Birer buçuk aydan fazla da kalmadığını kabul edelim. Onların Tüzüğü de müsait değil. Hükümet veya teklif sahibi isterse Genel Kurul gündemine alınır. 4,5 ay eder bu Genel Kurul gündemini de hiç hesaba katmıyım. Bizde umumiyetle tatbikat şöyle cereyan etmektedir: Millet Meclisinde hangi komisyondalar görüşüldüyse ve eğer bunların bizde karşılığı varsa bizde de

aynı komisyondalar görüşülür. Umumiyetle tatbikat böyle yürümektedir. Senatoda. 1 ne komisyon aldı 1,5 aylık müddeti var. Müdahale edemezsiniz. 1,5 ay bunu kendisinde tutabilir. ondan sonra Hükümet veya teklif sahibi isterse Genel Kuruluna getirebilir. 1,5 ay tutunca zaten 3 ayımız var Senato olarak. Anayasadan geliyor bu tahdit; geriye kalır 1,5 ay. Bunun 15 günü Genel Kurula ayrılırsa, ki - bunları hep beraber yaşadık - geri kalıyor bir ay. Bu bir aylık müddetten de her bir komisyona 15 er gün düşer. Kendiliğinden bir komisyon diğer komisyonun çalışma müddetini rahatlıkla tahdid edebilir. O halde İktisat yaparken hakikaten Anayasaya bu noktada bir uygunsuzluk bırakmıştır. Belki dikkatten kaçmıştır, belki Meclis İktisatından hareket edilmiştir ve böyle gelmiştir. Ama bu yeni Anayasamızda tatbikat görülmektedir. Teklif sahiplerine ve komisyona burada iştirak ederim. Aksine, yapılması da lâzım, Anayasaya uygunluk bakımından.

İkinci mesele şudur: Sayın Kılıç temas ettiler, «peki zamanı kim ayarlar?» Bunda da ilk akla gelen husus şu: Başkan davranışlarında serbesttir. Kendi anlayışına göre ayarlar. Veya bir hüküm getirilsin, İktisatla havale ettiği komisyonların başkanları ile konuşmak suretiyle. Bir mahzur belirtildi, öyle ya, hangisinde daha çok kalabilir, hangisinin ihtisasına daha çok girer? Bunlar, ciddiyle dikkat edilmesi lâzımgelen hususlar. Bunu komisyon başkanları ile konuşarak yapabilir, bu Tüzükle gelir veya tatbikatla doğar veya bir başka anormal şekil daha var. Bu hallerde bu işi Başkan komisyondalara bırakır, umumi süreyi tâyin ederek onlar kendi aralarında yapabilir. Velhâsıl akla geliyor bâzi şeyler. Fakat Sayın Özden'in temas ettiği bir noktaya hak vermek tabiri-ni kullanmasam dahi insanın aklına gelir; İktisatlar olsun, muhalefet olsun, kim olursa olsun komisyondalar bir geciktirme olur mu? Arkadaşlar ashında geciktirme de meşrudur ve tatbikatta görüyoruz. Muhalefet sırasında yapabiliyor. Olabilir mi? Pekâlâ olabilir. Benim aklıma da o gelmişti. Ama bunu bir komisyon yapsa, iktidar oy hâkimiyetini elinde tuttuğuna ve komisyon bünyelerindeki oran bu hâkimiyeti de aynen komisyona aksettirdiğine göre bir komisyon için de yapılsa bu 3 aylık süre

içinde her komisyon için de aşağı - yukarı yapılabilir. Yani isteniyorsa görüştürülmez komisyonlar da, geciktirir, bir kaç gün getiriverir Genel Kurula, yine Millet Meclisine sadık kalmak fikri varsa iktidar, bunu yapacaksa ve aklına koyduysa yapar. Ben bunun aksini de düşündüm evvelâ. Sonra baktım ki böyle de olabilir, ikinci şekilde bu. Burada komisyon başkanı çok kesin konuştu. Hâdise önceli, düzeltme önemli, yapılması lâzım ama, Sayın Atalay'ın dediği gibi, komisyon biraz daha bunda derine gidip olgunlaştırsaydı konuyu, herhalde daha iyi olacaktı.

3 ncü mesele de şu : Hangi metin esas alınır? Tüzüğümüzde filhakika yoktur. Ama tatbikat görmüştür son komisyonunkidir. Son komisyon mudur mutlaka? Hayır değil. Müdahale edilir ve öteki komisyonlar da isterse kabul ederse Genel Kurul o da alınabilir. Ama bunlar umumiyetle nazari sahada kalmaktadır. Muhterem arkadaşlarım, dikkat kolay kolay çekilmez, her şeyde. Senatör olarak hepsini yapmaya imkân bulunamaz. Teferruat gözden kaçır ve tatbikat son komisyondur diye umumiyetle gelebilir. Mutlaka demiyorum, ama umumiyetle gelebilir. Bu gelme doğru değildir. Aslolan şudur :

Senato Millet Meclisinin metnini değil aslolan kendi bünyesinde olan komisyonların çalışması ve görüşlerini akdettiren komisyon metinlerini tetkik etmesidir. Bu çok mühimdir ve zaten kâğıtta size «Millet Meclisi metni» diye gelecek, bunun hemen yanına falan komisyonun değiştirisi diyeceğiz. Kaç komisyon varsa hemen yanına falan komisyonun değiştirisi diyecek. Burada şöyle olması lâzımdır. Eğer son komisyon ki, belirgin misal o son komisyon iradesini izhar etmek imkânını gösteremediyse, konuşma imkânını şu veya bu şekilde bulamadıysa onun bu ihmalinden veya bu imkânsızlığından dolayı Senato kendisini bağlamalıdır. Kendisini bağlayıp da Millet Meclisi metnini görüşme temayülünü veya buna temayül demiyeyim, imkânlarını ortadan kaldırmalıdır. Konacak şey o zaman şudur : Son komisyon Millet Meclisinin metnini kabul etmiş değildir, metni görüşmemiştir, kendisinden evvelki komisyonlar görüşmüştür, belki Millet Meclisi metnini kabul etmişlerdir, belki değiştirmişlerdir. Ama değiştirdiği zaman, işte Se-

nato adına vazife gören komisyonların değişikliği metinler muteberdir. Bir son komisyon bunu görüşmedi diye Millet Meclisi metninin müzakereye konulması imkânlarını ortadan kaldırmamız lâzımdır. Orada belirtilir, kâğıtta. «Komisyonda görüşülememiştir» diye. Görüşülememiştir denince bir evvelki komisyonda görüşülmüş olup muteber olan da budur. Tatbikat böyle doğmalıdır. Gönül arzu ederdi ki, komisyon bu kısmı burada böyle belirtmeliydi. Çok yanlışlıklar olur.

Şimdi benim Sayın Komisyondan istirhamım şu : Bu meseleyi biraz daha derinliğine tetkik edip olgunlaştırırsak bunda bir zaruret var, iştirak ediyorum. Ama birçok pürüzleri de beraberinde getiriyor. İstirhamımız Komisyon bunu almalıdır. Bütün arkadaşlar burada çok kıymetli fikirler söyledi, bunların ışığında tekrar ettik edilmelidir. Ciddi bir konudur, değiştirilmesi lâzımgelen bir konudur. Daha mükemmelinin gelmesi imkânları önümüzdedir; Komisyondan istirhamımız bu kadar, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Bekata buyurun.

HİFZİ OĞUZ BEKATA (Ankara) — Muhterem arkadaşlarım, Senatamızın selâmetle çalışması ile ilgili İktüzüğün ciddi bir hükmünü değiştiren bu konu üzerinde durmakta isabet gördüğüm için ben de huzurunuzda birkaç dakikanızı alacağım. Bir konu üzerinde her hangi bir arkadaş Anayasaya aykırılık iddia ederse önce o husus halledilir düşüncesi ile maddelerde konuşacağım. Bâzı sorular ister istemez maddelere de sirayet ettiği cihetle tümü üzerinde görüşmeyi maddelere geçmek suretiyle dile getireceğim.

Önce Anayasaya aykırılık konusunu halledelim. Bu teklif Anayasaya aykırı değildir. Çünkü Anayasanın 36 ncı maddesi zaten Senatamızın Meclisten gelen bir kanun veya tasarı veya teklifi bir süreye bağladığına göre buradaki bir kelime anlayışı bir yanlış istikamete götürülüyor. Bunu arz ederek evvelâ bu kısmı halledelim.

Senato Başkanlığı, Senato komisyonlarındaki süreyi tesbit etmiyor. Anayasanın verdiği süreyi komisyonlarda ve Genel Kurul içinde geçecek süreye göre tanzim ediyor. Tesbiti kim yapmış Zaten tesbiti Anayasa yapmış. Bizim

bu değiştirme ile Senato Başkanlığı tesbit etmiyor, tanzim ediyor. O halde Anayasaya aykırı bir durum bahis konusu değildir.

İki; bu değiştirmede bâzı fazlalıklar ve bâzı eksikler var. Arkadaşlarım umumiyetle son derece güzel dile getirdikleri için ben üzerinde fazla durmadan değunacağım, sadece. Biliriz ki, biz nasıl bir Senato Başkanı, Bakanlar Kurulunda Başbakanın her hangi bir konuyu şu veya bu Bakanlığa havlesine karşmazsa, bir Senato Başkanına gelmiş tasarı ve teklife de Hükümet, «sen o Komisyona değil de bu Komisyona havale et, ona değil de ötekine havale et, ona tâyin edeceğin süre şu kadar olsun, ötekine tâyin edeceğin süre şu kadar o'sun» diye müdahale edemez. O halde «Hükümetin itirazı» sözü fazladır ve teşrii organa Hükümetin bir nevi müdahalesi gibi mânaya gelir. Mahzurludur bu kapı açılmaz. Binaena'eyh 23 ncü maddedeki «Hükümet veya» kelimelerinin kalması eski hükümlerde mevcudolduğu gibi sadece «bir Cumhuriyet Senatosu üyesinin itirazı» hükmünün kalması lâzımdır. Hükümet çok sıkışık bir duruma gelirse ne yapar? Bütün Parlâmento hayatındaki tatbikatta Hükümetin müdahalesi bahis konusu olmamak kramında hassasiyet gösterildiği için, Hükümet iktidar partisi olan kendi partisinin grup başkanından veya bir komisyon üyesinden rica eder, o çıkar ifade eder. Bu tatbikat böyledir. Bu itibarla «Hükümet veya» sözüne ihtiyac yoktur. Bunun tathiri için bir önerge hazırlamışım, takdim edeceğim.

İkinci konu : 33 ncü maddede, tadilinde bizim yürürlükteki Tüzüğün 36 ncü maddesinde bir hüküm var. Orada der ki; «her hangi bir tasarı veya teklif bir komisyonda bir aydan fazla kalırsa üyelerden biri bunun görüşülmesini Genel Kurula getirebilir.» Şimdiki tadilde bu hüküm kalıyor. Ama müeyyide de yok. Yani her hangi bir komisyonda süre bitmiş ne olur? Bu kısım meskût kalmış. O halde buna yeni bir hüküm koymak lâzım. Bu hüküm de şöylece teklif ediyorum. «Bu gibi hallerde Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tasarı ve teklifi derhal sonraki komisyona ve Genel Kurula gönderilmesini sağlar» Bir Genel Kurulda süre bitmiş, buradaki değişiklik de bu biten süreyi takibeden işlem meskût kalmış. Yürürlükteki

Tüzükte ise her hangi bir üyenin Genel Kurula bunu getireceğine dair âmir hüküm olduğu halde burada yok. Buna şimdi lüzum kalmıyor ama bunun yerinde bir boşluk hâsıl oluyor. Bu boşluğu Senato Başkanlığının derhal mütaakıp komisyona veya Genel Kurula bu tasarı veya teklifi getirmesi sureti ile doldurmak lâzım geliyor. Son komisyon bu süreyi aşırıncısa arkadaşlarım isabetli olarak benim de düşündüğüm bir hususu dile getirdiler. Buradaki Anayasa espirisi iki Meclis espirisi şudur : Senatoya Millet Meclisinden gelmiş bulunan bir tasarı veya teklifte Senato adına ilk tetkiki ihtisas Komisyonu yapıyor. Bu komisyonlar üç tane olmuş. Birinci komisyon tasarıda süresi içinde bir değişiklik yapmış, ikinci komisyon bu değişikliği daha da tekemmül ettirmiş. Yani Senato adına incelemede bulunan İhtisas Komisyonu Senato görüşünü kendince tesbit etmiş bir değişiklik halinde. Fakat üçüncü komisyon kendisine tâyin edilen süre içinde konuşmamış. Böylece değişiklik kabul edilmek suretiyle süresi içinde konuşamadığına göre ne olacak? Millet Meclisinden gelen teklifi kabul etmiş hale geliyor. Bu halde Genel Kurula bu teklif gelir de aynen kabul edersek Senato adına teklifte bir değişiklik yapmış bulunan birinci ve ikinci komisyonların bütün müzakereleri hükümsüz oluyor. Ancak hiç tetkik yapmamış bulunan ve reyini izhar etmiyen üçüncü komisyon otomatikman Millet Meclisinin metnini kabul etmiş sayılarak Genel Kurul bu metin üzerinde müzakere yapmaya mecbur kalıyor. Bu doğru değildir. O halde ne olacak? Bunun için de önergem şöyledir : «Süre son komisyonda geçirilmiş ve daha önceki komisyonda değişiklik yapılmışsa son komisyonla hiç görülmemiş sayılarak değişiklik yapan önceki komisyon metni Genel Kurul görüşmelerinde esas alınır. Bu suretle Senatonun komisyon çalışmalarının hükümsüz addedilmesi gibi Senatamızın hayatında ve meclislerin hayatında itibar haline gelmemiş bulunan bir çığır açmak verine, Senato Komisyonunun emeği ve görüşü değerlendirilir. Genel Kurul nihai hükme varır.» Burada son olarak çıkık gördüğüm bir hususu da dile getireceğim.

Bu hüküm madem ki, bir ihtiyaca cevap vermek üzere tekemmül ettirilmektedir, o hal-

de bizim bütün bünyemizle ilgili ve fakat bu değiştirmenin içinde yer almamış olan bir hususa da yer verilmelidir. O da şudur : Komisyonlarda kendilerine havale edilen tezkereler vardır. Bu tezkereler ilgili maddede «bir ay zarfında hükme bağlanır» âmir hükmüne rağmen, tezkereler öylece kalmakta ve bazı komisyonlarda yıllarca bekliyen tezkereler bulunmaktadır. Madem ki bir tanzim yapıyoruz, bunun 36 ncı maddenin sonuna şöyle bir ek ilâvesi ile bu maddeyi tamamlamak mümkündür.. «Komisyonlar kendilerine havale olunan tezkereleri bir ay içinde sonuçlandırır. Bu süre içinde sonuçlandırılmayan tezkereler hakkında Komisyon Başkanlığı yazılı gerekçe ile sürenin uzatılmasını Senato Başkanından istemek zorundadır.» Bunu bir cümle ile açmak ihtiyacını duyuyorum : Tezkereler için Anayasada bizi Senatoyu bağlayan süre tahdidi yoktur. Sadece İçtüzük'te bir ay zarfında karara bağlanır diyor. Bağlanmazsa ne olur? Herhangi bir hüküm yok. İşte diyoruz ki, tezkerelerin bir ay zarfında karara bağlanmasına imkân vermiyen bir durum varsa bu gerekçe ile birlikte Baskana bildirilir. Başkan bunu bir münasip süre daha uzatabilir. Bu olmayınca, hiçbir tenkid kastıyla söylemiyorum, bazı komisyonlarda iki sene, üç sene, dört sene bekliyen ve işlem yapılmıyan tezkereler duruyor. Neve rağmen duruyor? İçtüzüğün bir maddesinde bir ay zarfında sonuçlanacağını tâ'ın etmiş olmasına rağmen. Bu vesile ile Senato Başkanlığına aidolan bir lüzumu da hatırlatacağım. Cumhuriyet Senatosu Genel Sekreterlik raporlarında her komisyonda bulunan tasarı, teklif ve tezkerelerin listesi var ve fakat bunların hangi tarihlerde o komisyonlara havale edildiği kaydı yoktur. Bu yanlıştır. En Senato Başkanlığının komisyonları denetlemesi ile ilgili bir rapor olduğu için her komisyona havale, tarihini de ihtiva etmelidir.

Sözümü şöyle bitireceğim. Değiştirme teklifi yerindedir. Anayasaya aykırı değildir. Ama fazlalıkları ve eksiklikleri var. Bunları izale için iki tane önerge taktım ediyorum. Bugün karara bağlanacaksa, bu önergelere iltifat etmelerini arkadaşlarımdan rica ederim.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU
SÖZCÜSÜ A. NUSRET TUNA (Kastamonu) —
Söz istiyorum.

BAŞKAN — Komisyon raporu üzerinde yedi sayın üye görüşmüş, kifayet takriri gelmiştir. Kifayet takriri kabul edilse dahi Komisyon adına cevap vermek hakkınız mahfuzdur.

Sayın Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Konu tavazzuh etmiştir. Görüşmenin yeterliğini saygıyla teklif ederim.

Istanbul
Ekrem Özden

BAŞKAN — Sayın Artus ve Sayın Gümüşoğlu da söz istemişlerdir. Kifayet takriri üzerinde görüşmek isteyen sayın üye yoktur. Kifayet takririni oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Komisyon adına Sayın Tuna buyurun.

Yalnız bir hususu arza müsaade rica edeceğim. Metnin Komisyona iadesine mütedair üç aded takrir vardır. Üç ayrı önerge aynı mealde. Bir de maddelerin değiştirilmesine ait takrirler vardır. Maddelere geçilmemiş olduğuna göre evvelâ metnin iadesi hakkındaki takrir görüşelim. Eğer Komisyon bu üç tane takriri Komisyon tetkik mahiyetinde takrirleri göz önüne alarak tadil teklifleriyle beraber ve mütalâaları nazarı itibara almak suretiyle bunların tetkikine lüzum görüyorsa ve teklifi Komisyona alırsa mesele halledilmiş olur.

**ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU
SÖZCÜSÜ AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu)** — Sayın Başkan, arkadaşların konuşmaları ve verdikleri takrirler istikametinde tetkikat yapmak üzere geri alıyoruz.

BAŞKAN — Sayın komisyon sözcüsü hatiplerin görüşleri ve takrirler göz önünde tutularak gerekli tetkikatı Anayasa ve Adalet Komisyonunda yapmak üzere metni geriye istemişlerdir.

Komisyona iade edilmiştir.

3. — *Alman uyruklu Wilfried Herbrecht'in geri kalan cezasının affı hakkındaki kanun tasarruflarının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/243; Cumhuriyet Senatosu : 1/726) (S. Sayısı : 900 (1))*

(1) 900 S. Sayılı basmayazı tutanağının sonundadır.